

Лідія ІЗОВІТОВА,
голова Національної асоціації адвокатів України,
за посадою голова Ради адвокатів України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ

Шановні учасники конференції!

Ви знаєте, що згідно з чинним Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України сторона захисту, а саме захисник – це адвокат, відомості про якого внесені до Єдиного реєстру адвокатів України. У ст. 50 Кодексу перелічено, які документи можуть і повинні надаватись захисником на підтвердження своїх повноважень.

Хочу нагадати, що «Перехідними положеннями» КПК передбачено, що його ст. 45 набуває чинності через рік після створення Єдиного реєстру адвокатів України. Він був створений 16 січня 2013 р. – через 5 місяців після набрання чинності Законом України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Зважаючи на це, сьогодні я ставлю всім запитання: чи потрібно, починаючи із 16 січня 2014 р., в кожному кримінальному провадженні, крім документів, що визначені ст. 50 КПК (тобто крім свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, ордера, угоди тощо), в обов'язковому порядку надавати витяг з Єдиного реєстру адвокатів України?

Якщо виходити із приписів ст. 45 КПК, надавати такий витяг потрібно. Надання його підтверджуватиме, що відповідний захисник внесений до Єдиного реєстру адвокатів України. Власне з реєстру можна дізнатися, чи немає щодо цього захисника дисциплінарних проваджень, унаслідок яких його право на адвокатську діяльність було зупинене, чи не анульовано його свідоцтво, чи не зупинив він сам його дію, тощо.

Тому це риторичне запитання я ставлю всім вам, тому що часу залишилось небагато, тож і ради адвокатів регіонів, які мають видавати витяги, і Рада адвокатів України, яка повинна надавати витяг на вимогу тих чи інших осіб, повинні до цього підготуватися.

З приводу забезпечення прав учасників кримінального провадження у судовому розгляді хочу зазначити, що з положень КПК щодо збирання доказів вже на стадії судового розгляду кримінальної справи не впливає та процесуальна рівність сторін, про яку йдеться в Кодексі.

Якщо розглянути повноваження сторони захисту щодо, наприклад, збирання доказів на попередніх досудових стадіях кримінального провадження, можна побачити, що навіть докази, зібрані шляхом самостійного отримання пояснень (ст. 99 КПК), не будуть вважатися належними. Сторона захисту повинна заявляти певні клопотання перед слідчими, ініціювати перед прокурором проведення певних слідчих дій, у тому числі допиту, натомість сторона обвинувачення наділена також безумовним правом відхилити ці клопотання. Тому виникає питання: чи в рівних ми умовах?

Виходячи з положень ч. 2 ст. 99 КПК щодо переліку об'єктів, що можуть бути визнані документами, захист може використовувати як доказ лише матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації, в тому числі електронні, а також висновки ревізій і перевірок, а решта доказів, що підпадають під категорію «документи», народжуються власне слідством, а відтак – слідством і використовуються. А якщо взяти до уваги той факт, що висновки ревізій, акти перевірок належними доказами є лише щодо обмеженого кола злочинів, то виходить, що «документи» серйозною зброєю сторони захисту вважатися не можуть.

Спеціальних процедур збирання речових доказів КПК не містить, тому ми можемо звертатися лише до загальних процедур. Тому сьогодні хотілося б, щоб стадія судового провадження стала певною мірою компенсаторною для захисту в аспекті збирання доказів. На сьогодні вона такою не є.

За змістом ст. 319 КПК вже під час підготовчого судового засідання сторони кримінального провадження надають суду документи, інші матеріали, що мають значення для цього кримінального провадження. Вони долучаються до обвинувального акта і становлять матеріали кримінального провадження, що розглядаються судом.

Отже, за загальним правилом сторона захисту на момент передачі справи до суду повинна вже зібрати всі докази та надати їх суду під час підготовчого засідання. Подальше самостійне збирання доказів стороною захисту та подання їх до суду не передбачається. Чи є це правильним? На мій погляд, після розкриття доказів адвокат, захисник повинен мати шляхи збирання додаткових доказів, що їх він може надати тільки на певній стадії судового розгляду, натомість відповідної процедури для цього наразі немає.

У процесі судового розгляду матеріалів кримінального провадження сторона захисту, як і сторона обвинувачення, вправі заявляти суду клопотання, які стосуються подальшого збирання доказів, причому з чітко визначених питань: про витребування певних речей чи документів, про тимчасовий доступ до речей і документів, про проведення слідчих дій і про призначення експертизи. Для задоволення такого клопотання судом встановлюються умови, зокрема при розгляді клопотання про тимчасовий доступ до речей, документів чи про проведення слідчих дій суд з'ясовує та враховує причини, через які відповідні процесуальні дії не були вчинені під час досудового розслідування. Експертизу суд також може призначити за умови надання йому кількох експертних висновків, які суперечать один одному, а допит експертів не дозволив усунути виявлені суперечності, якщо під час судово-

го розгляду виникла необхідність у здійсненні тривалого спостереження та дослідження особи.

Таким чином, існуюча процедура збирання доказів на стадії судового розгляду справи не врівноважує повноваження сторони захисту і сторони обвинувачення. Реальної змагальності між стороною обвинувачення і стороною захисту на стадії досудового розслідування не існує. Водночас збирання доказів на судовій стадії кримінального провадження є скоріше винятком, аніж правилом, і суд у цьому процесі фактично позбавлений власної ініціативи. Тому сьогодні ми повинні подумати, як вирішувати ці проблеми на практиці. Зрозуміло, що найближчим часом змін до чинного КПК вноситися не буде, проте, маючи практику Європейського суду з прав людини і виходячи з тієї практики застосування КПК, що склалася на сьогодні, ми повинні самостійно визначати, як саме урівноважити сторону захисту зі стороною обвинувачення.

Дякую за увагу.